

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

विश्वरूपो वै त्वाष्ट्रः पुरोहितो देवानामासीत्स्वस्त्रीयो-
ऽसुराणान्तस्य त्रीणि शीर्षाण्यांसन्त्सोमपानं सुरापानमन्नादनं
स प्रत्यक्षं देवेभ्यो भागमवदत्परोक्षमसुरेभ्यः सर्वस्मै वै
प्रत्यक्षं भागं वदन्ति यस्मा एव परोक्षं वदन्ति तस्य भाग
उदितस्तस्मादिन्द्रोऽबिभेदीदृङ्क्ते राष्ट्रं वि पर्यावर्तयतीति तस्य
वज्रमादाय शीर्षाण्यच्छिनद्यत्सोमपानम् (१)

आसीत्स कपिञ्जलोऽभवद्यत्सुरापानं स कलविङ्को
यदन्नादनं स तित्तिरिस्तस्याञ्जलिना ब्रह्महृत्यामुपागृह्णात्तां
संवत्सरमबिभस्तम्भूतान्यभ्यक्रोशन्ब्रह्महन्निति स पृथिवीमुपासीददस्यै
ब्रह्महृत्यायै तृतीयं प्रति गृहाणेति साब्रवीद्वरं वृणै खातात्पराभविष्यन्ती
मन्ये ततो मा परा भूवमिति पुरा ते (२)

संवत्सरादपि रोहादित्यब्रवीत्तस्मात्पुरा संवत्सरात्पृथिव्यै
खातमपि रोहति वारंवृतं ह्यस्यै तृतीयं ब्रह्महृत्यायै
प्रत्यगृह्णात्तत्स्वकृतमिरिणमभवत्तस्मादाहिताग्निः श्रद्धादेवः स्वकृत
इरिणे नावं स्येद्ब्रह्महृत्यायै ह्येष वर्णः स वनस्पतीनुपासीददस्यै

ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृहीतेति तैऽब्रुवन्वरं वृणामहे वृक्णात् (३)

पराभविष्यन्तो मन्यामहे ततो मा परा भूमेत्याव्रश्चनाद्वो
भूयाः स उत्तिष्ठानित्यब्रवीत्तस्मादाव्रश्चनाद्वृक्षाणाम्भूयाः स
उत्तिष्ठन्ति वारैवृतः ह्येषान्तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यंगृह्णन्स
निर्यासोऽभवत्तस्मान्निर्यासस्य नाशय ब्रह्महत्यायै ह्येष वर्णोऽथो
खलु य एव लोहितो यो वाऽऽव्रश्चनान्निर्येषति तस्य नाशयम् (४)

काममन्यस्य स स्त्रीषः सादमुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं
प्रति गृहीतेति ता अब्रुवन्वरं वृणामहा ऋत्विष्यात्प्रजां विन्दामहे
काममा विजनितोः सम्भवामेति तस्मादृत्विष्याश्चित्रयः प्रजां
विन्दन्ते काममा विजनितोः सम्भवन्ति वारैवृतः ह्यासान्तृतीयं
ब्रह्महत्यायै प्रत्यंगृह्णन्सा मलंवद्वासामभवत्तस्मान्मलंवद्वाससा
न सं वदेत (५)

न सहासीत नास्या अन्नमद्याद्वह्महत्यायै ह्येषा वर्ण
प्रतिमुच्यास्तेऽथो खल्वाहुरभ्यञ्जनं वाव स्त्रिया अन्नमभ्यञ्जनमेव
न प्रतिगृह्यं काममन्यदिति याम्मलंवद्वाससः सम्भवन्ति यस्ततो
जायते सोऽभिषुस्तो यामरण्ये तस्यै स्तेनो यां पराचीं तस्यै
हीतमुख्यपगल्भो या स्नाति तस्या अप्सु मारुको या (६)

अभ्यङ्गे तस्यै दुश्कर्मा या प्रलिखते तस्यै खलतिरपमारी या-
ऽऽङ्गे तस्यै काणो या दतो धावते तस्यै श्यावदन् या नखानि

निकृन्तते तस्यै कुनखी या कृणत्ति तस्यै क्लीबो या रञ्जुः सृजति
 तस्या उद्वन्धुको या पर्णेन पिबति तस्या उन्मादुको या खर्वेण
 पिबति तस्यै खर्वस्तिस्त्रो रात्रीर्व्रतं चरेदञ्जलिना वा पिबेदखर्वेण
 वा पात्रेण प्रजायै गोपीथाय॥ (७)

यथसोमपानन्ते वृष्णात्तस्य नाशयं वदेत् मारुको याऽखर्वेण वा त्रीणि च॥ [१]

त्वष्टा हतपुत्रो वीन्द्रः सोममाहरत्तस्मिन्निन्द्रं उपहवमैच्छत्
 तं नोपाह्वयत् पुत्रम्मैऽवधीरिति स यज्ञवेशसं कृत्वा
 प्रासहा सोममपिबत्तस्य यदत्यशिष्यत् तत्त्वष्टाहवनीयमुप
 प्रावर्तयत्स्वाहेन्द्रशत्रुर्वर्धस्वेति यदवर्तयत्तद्वृत्रस्य वृत्रत्वं
 यदब्रवीत्स्वाहेन्द्रशत्रुर्वर्धस्वेति तस्मादस्य (८)

इन्द्रः शत्रुरभवत्स सम्भवन्नग्रीषोमावभि समभवत्स
 इषुमात्रमिषुमात्रं विष्वङ्कवर्धत् स इमाँल्लोकानवृणोद् यदिमाँल्लोकानवृणो
 वृत्रत्वन्तस्मादिन्द्रोऽबिभेत्स प्रजापतिमुपाधावच्छत्रुर्मेऽजनीति
 तस्मै वज्रः सिक्त्वा प्रायच्छदेतेन जहीति तेनाभ्यायत्
 तावब्रूतामग्रीषोमौ मा (९)

प्र हारावमन्तः स्व इति मम वै युवः स्थ इत्यब्रवीन्मामभ्येतमिति
 तौ भागधेयमैच्छेतान्ताभ्यामेतमग्रीषोमीयमेकादशकपालम्पूर्णमासे
 प्रायच्छत्तावब्रूतामभि सन्दष्टौ वै स्वो न शक्नुव ऐतुमिति स
 इन्द्र आत्मनः शीतरूरारवजनयत्तच्छीतरूरयोर्जन्म य एव
 शीतरूरयोर्जन्म वेद (१०)

नैनं शीतरूरो हतस्ताभ्यामेनमभ्यनयत्तस्माञ्जञ्जभ्यमानादग्नीषो-
 निरक्रामतां प्राणापानौ वा एनं तदजहिताम् प्राणो वै दक्षो-
 ऽपानः क्रतुस्तस्माञ्जञ्जभ्यमानो ब्रूयान्मयि दक्षक्रतू इति
 प्राणापानावेवात्मन्धत्ते सर्वमायुरेति स देवता वृत्रान्निरहूय वार्त्रघ्नं
 हविः पूर्णमासे निरवपद्धन्ति वा एनम्पूर्णमास आ (११)

अमावास्यायाम्याययन्ति तस्माद्वार्त्रघ्नी पूर्णमासे-
 ऽनूच्येते वृधन्वती अमावास्यायान्तत्सुऽस्थाप्य वार्त्रघ्नं
 हविर्वज्रमादाय पुनरभ्यायत ते अब्रूतान्द्यावापृथिवी मा प्र
 हारावयोर्वे श्रित इति ते अब्रूतां वरं वृणावहे नक्षत्रविहिता-
 ऽहमसानीत्यसावब्रवीच्चित्रविहिताऽहमितीयन्तस्मान्नक्षत्रविहिता-
 ऽसौ चित्रविहितेयं य एवं द्यावापृथिव्योः (१२)

वरं वेदैनां वरो गच्छति स आभ्यामेव प्रसूत इन्द्रो
 वृत्रमहन्ते देवा वृत्रं हत्वाऽग्नीषोमावब्रुवन्हुव्यं नो वहतमिति
 तावब्रूतामपतेजसौ वै त्यौ वृत्रे वै त्ययोस्तेज इति ते-
 ऽब्रुवन्क इदमच्छेतीति गौरित्यब्रुवन्गौर्वाव सर्वस्य मित्रमिति
 साऽब्रवीत् (१३)

वरं वृणै मय्येव सतोभयेन भुनजाध्वा इति तद्वौराहरत्तस्माद्भवि-
 सतोभयेन भुञ्जत एतद्वा अग्नेस्तेजो यद्धृतमेतत्सोमस्य यत्पयो य
 एवमग्नीषोमयोस्तेजो वेदं तेजस्यैव भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति

किन्देवत्यम्पौर्णमासमिति प्राजापत्यमिति ब्रूयत्तेनेन्द्रं ज्येष्ठम्पुत्रं
निरवासाययदिति तस्माज्ज्येष्ठम्पुत्रं धनेन निरवसाययन्ति॥ (१४)

अस्य मा वेदा द्यावापृथिव्योरब्रवीदिति तस्माच्चत्वारि च॥ [२]

इन्द्रं वृत्रं जघ्निवाँसम्मृधोऽभि प्रावेपन्त स एतं
वैमृधम्पूणमासेऽनुनिर्वाप्यमपश्यत्तं निरवपत्तेन वै स मृधो-
ऽपाहत यद्वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति मृध एव तेन
यजमानोऽप हत इन्द्रो वृत्रं हत्वा देवताभिश्चेन्द्रियेण च व्यार्ध्यत
स एतमाग्नेयमष्टाकपालममावास्यायामपश्यदेन्द्रं दधि (१५)

तं निरवपत्तेन वै स देवतांश्चेन्द्रियं चावारुन्ध यदाग्नेयो-
ऽष्टाकपालोऽमावास्यायाम्भवत्यैन्द्रं दधि देवतांश्चैव तेनेन्द्रियं च
यजमानोऽव रुन्ध इन्द्रस्य वृत्रं जघ्नुष इन्द्रियं वीर्यं पृथिवीमनु
व्याच्छ्रुत्तदोषधयो वीरुधोऽभवन्त्स प्रजापतिमुपाधावद्वृत्रं मे जघ्नुष
इन्द्रियं वीर्यम् (१६)

पृथिवीमनु व्यारुत्तदोषधयो वीरुधोऽभूवन्निति स प्रजा-
पतिः पशूनब्रवीदेतदस्मै सं नयतेति तत्पशव ओषधीभ्यो-
ऽध्यात्मन्त्समनयन्तत्प्रत्यदुहन् यत्समनयन्तत्सान्नाय्यस्य
सान्नाय्यत्वं यत्प्रत्यदुहन्तत्प्रतिधुषः प्रतिधुक्तं समनैषुः प्रत्यधुक्षन्न
तु मयि श्रयत इत्यब्रवीदेतदस्मै (१७)

शृतं कुरुतेत्यब्रवीत्तदस्मै शृतमकुर्वन्निन्द्रियं वावास्मिन्वीर्यं

तदश्रयन्तच्छृतस्य शृतत्वः समनैषुः प्रत्यधुक्षञ्छृतमक्रुन्न
 तु मां धिनोतीत्यब्रवीदेतदस्मै दधि कुरुतेत्यब्रवीत्तदस्मै
 दध्यकुर्वन्तदेनमधिनोत्तद्दध्नो दधित्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति दध्नः
 पूर्वस्यावदेयम् (१८)

दधि हि पूर्वं क्रियत इत्यनादृत्य तच्छृतस्यैव पूर्वस्याव
 द्येदिन्द्रियमेवास्मिन्वीर्यः श्रित्वा दध्नोपरिष्ठाद्धिनोति यथापूर्वमुपैति
 यत्पूतीकैर्वा पर्णवल्कैर्वा तथ्याथ्सौम्यं तद्यत्कलै राक्षसं
 तद्यत्तण्डुलैर्वैश्वदेवं तद्यदातश्चनेन मानुषं तद्यद्दध्ना तथ्सेन्द्रं
 दध्ना तनक्ति (१९)

सेन्द्रत्वायाग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातनक्ति यज्ञस्य सन्तत्या
 इन्द्रो वृत्रं हत्वा परां परावतमगच्छदपाराधमिति मन्यमानस्तं
 देवताः प्रेषमैच्छन्त्सोऽब्रवीत्प्रजापतिर्यः प्रथमोऽनुविन्दति तस्य
 प्रथमभागधेयमिति तम्पितरोऽन्विन्दन्तस्मात्पितृभ्यः पूर्वद्युः
 क्रियते सोऽमावास्यां प्रत्यागच्छत्तं देवा अभि समगच्छन्तामा वै
 नः (२०)

अद्य वसुं वसतीतीन्द्रो हि देवानां वसु तदमावास्याया
 अमावास्यत्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति किन्देवत्यः सान्नाय्यमिति
 वैश्वदेवमिति ब्रूयाद्विश्वे हि तद्देवा भागधेयमभि समगच्छन्तेत्यथो
 खल्वैन्द्रमित्येव ब्रूयादिन्द्रं वाव ते तद्विषज्यन्तोऽभि

समंगच्छन्तेति॥ (२१)

दधि मे जघ्नुषं इन्द्रियं वीर्यमित्यब्रवीदेतदस्मा अबुदेयन्तनक्ति नो द्विचत्वारिंशच्च॥ [३]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासौ यजेत य
एनौ सेन्द्रौ यजेतेति वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति तेन
पूर्णमासः सेन्द्र ऐन्द्रं दध्यमावास्यायां तेनामावास्यां सेन्द्रा य
एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजेते सेन्द्रावैवैनौ यजते श्वःश्वोऽस्मा
ईजानाय वसीयो भवति देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत
ते देवा एताम् (२२)

इष्टिमपश्यन्नाग्रावैष्णवमेकादशकपालं सरस्वत्यै चरुं
सरस्वते चरुं ताम्पौर्णमासं सःस्थाप्यानु निरवपन्ततो
देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवान्स्यात्स पौर्णमासं
सःस्थाप्यैतामिष्टिमानु निर्वपेत्पौर्णमासेनैव वज्रम्भ्रातृव्याय
प्रहृत्याग्रावैष्णवेन देवतांश्च यज्ञं च भ्रातृव्यस्य वृद्धे मिथुनान्पशून्सारस
यावदेवास्यास्ति तत् (२३)

सर्वं वृद्धे पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यां
हत्वा भ्रातृव्यं नाप्याययति साकम्प्रस्थायीयेन यजेत पशुकामो
यस्मै वा अल्पेनाहरन्ति नात्मना तृप्यति नान्यस्मै ददाति यस्मै
महता तृप्यत्यात्मना ददात्यन्यस्मै महता पूर्णं होतव्यन्तुत
एवैनमिन्द्रः प्रजयां पशुभिस्तर्पयति दारुपात्रेण जुहोति न हि

मृन्मयमाहुतिमानश औदुम्बरम् (२४)

भवत्यूर्वा उदुम्बर ऊर्क्पशव ऊर्जेवास्मा ऊर्जं पशूनव
रुन्धे नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत त्रयो वै गतश्रियः शुश्रुवान्ग्रामणी
राजन्यस्तेषाम्महेन्द्रो देवता यो वै स्वां देवतामतिरयजते प्र स्वायै
देवतायै च्यवते न पराम्प्राप्नोति पापीयान्भवति संवत्सरमिन्द्रं
यजेत संवत्सरः हि व्रतं नाति स्वा (२५)

एवैनं देवतेज्यमाना भूत्या इन्द्रे वसीयान्भवति संवत्सरस्य
परस्तादग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्संवत्सरमेवैनं
वृत्रं जघ्निवाः समग्निर्व्रतपतिर्व्रतमा लम्बयति ततोऽधि कामं
यजेत॥ (२६)

एतान्तदौदुम्बरः स्वा त्रिंशच्च॥ [४]

नासोमयाजी सं नयेदनागतं वा एतस्य पयो योऽसोमयाजी
यदसोमयाजी संनयेत्परिमोष एव सोऽनृतं करोत्यथो परैव सिच्यते
सोमयाज्यैव सं नयेत्पयो वै सोमः पयः सान्नाय्यम्पयसैव पयं
आत्मन्धत्ते वि वा एतम्प्रजयां पशुभिरर्धयति वर्धयत्यस्य भ्रातृव्यं
यस्य हविर्निरुप्तम्पुरस्ताच्चन्द्रमाः (२७)

अभ्युदेति त्रेधा तण्डुलान् वि भजेद्ये मध्यमाः स्युस्तान्ग्रये
दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं कुर्याद्ये स्थविष्ठास्तानिन्द्राय प्रदात्रे
दधः श्वरुं येऽणिष्ठास्तान् विष्णवे शिपिविष्टाय शृते चरुमग्निरेवास्मै

प्रजाम्प्रजयति वृद्धामिन्द्रः प्र यच्छति यज्ञो वै विष्णुः पशवः
शिपिर्यज्ञ एव पशुषु प्रति तिष्ठति न द्वे (२८)

यजेत यत्पूर्वया सम्प्रति यजेतोत्तरया छम्बद्वुर्याद्यदुत्तरया
सम्प्रति यजेत पूर्वया छम्बद्वुर्यान्नेष्टिर्भवति न यज्ञस्तदनु
हीतमुख्यपगल्भो जायत एकामेव यजेत प्रगल्भोऽस्य जायते-
ऽनादृत्य तद्वै एव यजेत यज्ञमुखमेव पूर्वया लभते यजेत उत्तरया
देवता एव पूर्वयावरुन्ध इन्द्रियमुत्तरया देवलोकमेव (२९)

पूर्वयाभिजयति मनुष्यलोकमुत्तरया भूयसो यज्ञक्रतूनुपैत्येषा
वै सुमना नामेष्टिर्यमद्येजानम्पश्चाच्चन्द्रमा अभ्युदेत्यस्मिन्नेवास्मै
लोकेऽर्धुकम्भवति दाक्षायणयज्ञेन सुवर्गकामो यजेत पूर्णमासे
सं नयेन्मैत्रावरुण्याऽऽमिक्षयामावास्यायां यजेत पूर्णमासे
वै देवानां सुतस्तेषामेतमर्धमासम्प्रसुतस्तेषाम्मैत्रावरुणी
वशामावास्यायामनूबन्ध्या यत् (३०)

पूर्वेद्युर्यजते वेदिमेव तत्करोति यद्वृथ्सानपाकरोति
सदोहविधाने एव सम्मिनोति यद्यजते देवैरेव सुत्यां
सम्पादयति स एतमर्धमासं संधमादं देवैः सोमम्पिबति
यन्मैत्रावरुण्यामिक्षयामावास्यायां यजते यैवासौ देवानां
वशानूबन्ध्या सो एवैषैतस्य साक्षाद्वा एष देवानभ्यारोहति य एषां

यज्ञम् (३१)

अभ्या॒रोह॑ति॒ यथा॒ खलु॒ वै श्रेया॑न॒भ्या॒रूढः॒ काम॑यते
तथा॑ करोति॒ यद्य॑वविध्यति॒ पापी॑यान्भवति॒ यदि॒ नाव॑विध्यति
स॒दृष्ट्वा॒वृत्का॑म ए॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ यजेत॒ क्षुरप॑वि॒र्ह्येष॑ य॒ज्ञस्ता॒जक्पु॑ण्यो
वा भव॑ति॒ प्र वा॑ मीयते॒ तस्यै॑तद्व॒तं नानृ॑तं वदेन्न मा॒ऽसम॑श्रीयान्न
स्त्रिय॑मुपै॒यान्नास्य॑ प॒ल्पूल॑नेन॒ वासः॑ प॒ल्पूल॑येयुरे॒तद्धि॑ दे॒वाः सर्व॑ न
कुर्व॑न्ति॥ (३२)

चन्द्रमा द्वे दैवलोकमेव यद्यज्ञं पल्पूलयेयुः पठ॥ [५]

ए॒ष वै दे॑व॒रथो॑ यद॒र्शपूर्ण॑मा॒सौ यो द॑र्शपूर्णमा॒सावि॑ष्टा
सोमे॑न॒ यज॑ते॒ रथ॑स्पष्ट ए॒वाव॑साने॒ वरे॑ दे॒वाना॑म॒व स्य॑त्ये॒तानि॑
वा अ॒ङ्गाप॑रू॒षि सं॑व॒त्सर॑स्य॒ यद॑र्शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं
वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑तेऽङ्गा॒परू॑ष्ये॒व सं॑व॒त्सर॑स्य॒ प्रति॑
दधा॑त्ये॒ते वै सं॑व॒त्सर॑स्य॒ चक्षु॑षी॒ यद॑र्शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं
वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते॒ ताभ्या॑मे॒व सु॑व॒र्गं लो॒कम॑नु॒
पश्य॑ति (३३)

ए॒षा वै दे॒वानां॑ वि॒क्रान्ति॑र्यद॒र्शपूर्ण॑मा॒सौ य ए॒वं
वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते॒ दे॒वाना॑मे॒व वि॒क्रान्ति॑म॒नु वि॒क्रम॑त ए॒ष
वै दे॒व्यान्ः प॑न्था॒ यद॑र्शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ
यज॑ते॒ य ए॒व दे॒व्यान्ः प॑न्था॒स्त॒ऽसुमा॑रो॒हत्ये॑तौ वै दे॒वाना॑ऽ
हरी॒ यद॑र्शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते॒ यावे॑व

देवानां॑ हरी॒ ताभ्या॑म् (३४)

ए॒वैभ्यो॑ ह॒व्यं व॑हत्येतद्वै दे॒वाना॑मा॒स्यं यद्व॑र्शपूर्णमा॒सौ
य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते सा॒क्षादे॒व दे॒वाना॑मा॒स्यं
जु॒होत्ये॒ष वै ह॑विर्धा॒नी यो द॑र्शपूर्णमा॒सया॑जी सा॒यम्प्रा॑तरग्निहोत्रं
जु॒होति॑ यज॑ते द॒र्शपूर्ण॑मा॒साव॑ह॒रहर॑हविर्धा॒निना॑ ॥ सु॒तो य ए॒वं
वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते ह॒विर्धान्य॑स्मीति॒ सर्व॑मे॒वास्यं ब॑र्हिष्यं
द॒त्तम्भ॑वति दे॒वा वा अ॑हः (३५)

य॒ज्ञियं॑ नाविन्दन्ते द॑र्शपूर्णमा॒साव॑पुन॒न्तौ वा ए॒तौ पू॒तौ
मे॒ध्यौ यद्व॑र्शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते
पू॒तावे॒वैनौ मे॒ध्यौ यज॑ते ना॒मावा॒स्यायां॑ च पौ॒र्णमा॒स्यां च
स्त्रिय॑मुपे॒याद्यदु॑पे॒यान्नि॑रिन्द्रियः स्या॒त्सोम॑स्य॒ वै राज्ञो॑ऽर्धमा॒सस्य॑
रात्र॑यः प॒त्न्य आ॑स॒न्तासा॑ममावा॒स्यां च पौ॒र्णमा॒सीं च नो॑पैत् (३६)

ते ए॒नम॑भि॒ सम॑न॒ह्येता॑न्तं यक्ष्मं आ॒र्च्छ॑द्राजा॒नं यक्ष्मं
आ॒र॒दि॒ति त॒द्राज॑यक्ष्मस्य जन्म॒ यत्पा॑पी॒यान॑भ॒वत्तत्पा॑पयक्ष्मस्य॒
य॒ज्ञाया॑भ्यामविन्द॒त्तज्ञा॑ये॒न्यस्य॑ य ए॒वमे॒तेषां॑ यक्ष्मा॑णां जन्म॒ वेद॑
नै॒नमे॒ते यक्ष्मा॑ विन्दन्ति॒ स ए॒ते ए॒व न॑म॒स्यन्नु॑पा॒धाव॑त्ते अ॒ब्रू॒तां वर॑
वृ॒णाव॑हा आ॒वं दे॒वानां॑ भा॒गधे॑ अ॒साव॑ (३७)

आ॒व॒दधि॑ दे॒वा इ॒ज्या॑न्ता॒ इति॑ तस्मा॑त्स॒दृशी॑ना॒ ॥
रा॒त्री॒णाम॑मावा॒स्यायां॑ च पौ॒र्णमा॒स्यां च दे॒वा इ॒ज्यन्त॑ ए॒ते

हि देवानां भागधे भागधा अस्मै मनुष्या भवन्ति य एवं वेद
 भूतानि क्षुधमघ्नन्त्सद्यो मनुष्या अर्धमासे देवा मासि पितरः
 संवत्सरे वनस्पतयस्तस्मादहरहर्मनुष्या अशनमिच्छन्तेऽर्धमासे
 देवा इज्यन्ते मासि पितृभ्यः क्रियते संवत्सरे वनस्पतयः फलं
 गृह्णन्ति य एवं वेद हन्ति क्षुधम्भ्रातृव्यम्॥ (३८)

पश्यति ताभ्यामहरैदसाव फलं सप्त च॥ [६]

देवा वै नर्चि न यजुष्यश्रयन्त ते सामन्नेवाश्रयन्त हिं करोति
 सामैवाकर्हिं करोति यत्रैव देवा अश्रयन्त तत एवैनाम्न युङ्क्ते हिं
 करोति वाच एवैष योगो हिं करोति प्रजा एव तद्यजमानः सृजते
 त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां यज्ञस्यैव तद्वत्सम् (३९)

नह्यत्यप्रस्रंसाय सन्ततमन्वाह प्राणानामन्नाद्यस्य सन्तत्या
 अथो रक्षसामपहत्यै राथतरीम्प्रथमामन्वाह राथतरो वा अयं लोक
 इममेव लोकमभि जयति त्रिविं गृह्णाति त्रयं इमे लोका इमानेव
 लोकानभि जयति बारहतीमुत्तमामन्वाह बारहतो वा असौ लोको-
 ऽमुमेव लोकमभि जयति प्र वः (४०)

वाजा इत्यनिरुक्ताम्प्राजापत्यामन्वाह यज्ञो वै प्रजा-
 पतिर्यज्ञमेव प्रजापतिमा रभते प्र वो वाजा इत्यन्वाहान्नं वै
 वाजोऽन्नमेवाव रुन्धे प्र वो वाजा इत्यान्वाह तस्मात्प्राचीनं रेतो
 धीयतेऽग्न आ याहि वीतय इत्याह तस्मात्प्रतीचीः प्रजा जायन्ते
 प्र वो वाजाः (४१)

इत्यन्वाह मासा वै वाजा अर्धमासा अभिद्यवो देवा हविष्मन्तो
 गौर्धृताची यज्ञो देवाञ्जिगाति यजमानः सुम्रयुरिदमसीदमसीत्येव
 यज्ञस्य प्रियं धामाव रुन्धे यं कामयेत सर्वमायुरियादिति प्र वो
 वाजा इति तस्यानूच्याग्र आ याहि वीतय इति सन्ततमुत्तरमर्धर्चमा
 लभेत (४२)

प्राणेनैवास्यापानं दाधार सर्वमायुरेति यो वा अरन्निः
 सामिधेनीनां वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुतेऽर्धर्चो सं दधात्येष
 वा अरन्निः सामिधेनीनां य एवं वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुत
 ऋषेर्षेर्वा एता निर्मिता यत्सामिधेन्यस्ता यदसंयुक्ताः स्युः
 प्रजया पशुभिर्यजमानस्य वि तिष्ठेरन्नर्धर्चो सन्दधाति सं
 युनक्त्येवैनास्ता अस्मै संयुक्ता अवरुद्धाः सर्वामाशिषं दुहे॥ (४३)

ब्रसं वो जायन्ते प्र वो वाजा लभेत दधाति सन्दशं च॥ [७]

अयंज्ञो वा एष योऽसामाऽग्र आ याहि वीतय इत्याह
 रथन्तरस्यैष वर्णस्तं त्वा समिद्धिरङ्गिर इत्याह वामदेव्यस्यैष वर्णो
 बृहदग्रे सुवीर्यमित्याह बृहत एष वर्णो यदेतं तृचमन्वाह यज्ञमेव
 तत्सामन्वन्तं करोत्यग्निर्मुष्मिल्लोक आसीदादित्योऽस्मिन्ताविमौ
 लोकावशान्तौ (४४)

आस्तान्ते देवा अब्रुवन्नेतेमौ वि पर्यूहामेत्यग्र आ याहि
 वीतय इत्यस्मिल्लोकेऽग्निमदधुर्बृहदग्रे सुवीर्यमित्यमुष्मिल्लोक

आदित्यन्ततो वा इमौ लोकावशाम्यतां यदेवमन्वाहानयोर्लोकयोः
शान्त्यै शाम्यंतोऽस्मा इमौ लोकौ य एवं वेद पञ्चदश
सामिधेनीरन्वाह पञ्चदश (४५)

वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः संवत्सर आप्यते
तासां त्रीणि च शतानि षष्टिश्चाक्षराणि तावतीः संवत्सरस्य
रात्रयोऽक्षरश एव संवत्सरमाप्नोति नृमेधश्च परुच्छेपश्च
ब्रह्मवाद्यमवदेतामस्मिन्दारावाद्रैऽग्निं जनयाव यतरो नौ
ब्रह्मीयानिति नृमेधोऽभ्यवदत्स धूममजनयत्परुच्छेपोऽभ्यवदत्सो-
ऽग्निमजनयदृष इत्यब्रवीत् (४६)

यत्समावद्विद्व कथा त्वमग्निमजीजनो नाहमिति
सामिधेनीनामेवाहं वर्णं वेदेत्यब्रवीद्यद्वृतवत्पदमनूच्यते स आसां
वर्णस्तं त्वां समिद्विरङ्गिर इत्याह सामिधेनीष्वेव तज्ज्योतिर्जनयति
स्त्रियस्तेन यदृचः स्त्रियस्तेन यद्वायत्रियः स्त्रियस्तेन यत्सामिधेन्यो
वृषण्वतीमन्वाह (४७)

तेन पुःस्वतीस्तेन सेन्द्रास्तेन मिथुना अग्निर्देवानां दूत
आसीदुशना काव्योऽसुराणान्तौ प्रजापतिम्प्रश्नमैतां स प्रजा-
पतिरग्निं दूतं वृणीमह इत्यभि पर्यावर्तत ततो देवा अभवन्परासुरा
यस्यैवं विदुषोऽग्निं दूतं वृणीमह इत्यन्वाह भवत्यात्मना परास्य
भ्रातृव्यो भवत्यध्वरवतीमन्वाह भ्रातृव्यमेवैतयां (४८)

ध्वरति शोचिष्केशस्तमीमह इत्याह पवित्रमेवैतद्यजमानमेवैतया
 पवयति समिद्धो अग्न आहुतेत्याह परिधिमेवैतं परि
 दधात्यस्कन्दाय यदत ऊर्ध्वमभ्यादध्याद्यथा बहिःपरिधि स्कन्दति
 तादृगेव तत्रयो वा अग्नयो हव्यवाहनो देवानां कव्यवाहनः
 पितृणां सहरक्षा असुराणान्त एतर्ह्या शंसन्ते मां वरिष्यते
 माम् (४९)

इति वृणीध्वं हव्यवाहनमित्याह य एव देवानां तं वृणीत
 आर्षेयं वृणीते बन्धोरेव नैत्यथो सन्तत्ये परस्तादर्वाचो वृणीते
 तस्मात्परस्तादर्वाचो मनुष्यान्पितरोऽनु प्र पिपते॥ (५०)

अशान्तावाह पञ्चदशाब्रवीदन्वाहेत्या वरिष्यते मामेकान्त्रिंशच्च॥ [८]

अग्रे महा असीत्याह महान् ह्येष यदग्निर्ब्राह्मणेत्याह ब्राह्मणो
 ह्येष भारतेत्याहैष हि देवेभ्यो हव्यम्भरति देवेद्ध इत्याह देवा
 ह्येतमैन्धत मन्विद्ध इत्याह मनुर्ह्येतमुत्तरो देवेभ्य ऐन्द्रर्षिष्ठुत
 इत्याहरर्षयो ह्येतमस्तुवन्विप्रांनुमदित इत्याह (५१)

विप्रा ह्येते यच्छुश्रुवांसः कविशस्त इत्याह कवयो ह्येते
 यच्छुश्रुवांसो ब्रह्मसंशित इत्याह ब्रह्मसंशितो ह्येष घृताहवन
 इत्याह घृताहुतिरह्यस्य प्रियतमा प्रणीर्यज्ञानामित्याह प्रणीरह्येष
 यज्ञानां रथीरध्वराणामित्याहैष हि देवर्थोऽतूर्तो होतेत्याह न
 ह्येतं कश्चन (५२)

तरति तूर्णिर्हव्यवाडित्याह सर्वः ह्येष तरत्यास्पात्रं
 जुहूर्देवानामित्याह जुहूर्ह्येष देवानांश्चमसो देवपान इत्याह
 चमसो ह्येष देवपानोऽरा९ इवाग्ने नेमिर्देवाः स्त्वं परिभूरसीत्याह
 देवान् ह्येष परिभूर्यद्वयादा वह देवान्देवयते यजमानायेति
 भ्रातृव्यमस्मै (५३)

जनयेदा वह देवान् यजमानायेत्याह यजमानमेवैतेन
 वर्धयत्यग्निमग्ने आ वह सोममा वहेत्याह देवता एव तद्यथापूर्वमुप
 ह्वयत आ चाग्ने देवान् वह सुयजा च यज जातवेद
 इत्याहाग्निमेव तत्सः श्यति सोऽस्य सः शितो देवेभ्यो हव्यं
 वहत्यग्निर्होता (५४)

इत्याहाग्निर्वै देवानाः होता य एव देवानाः होता
 तं वृणीते स्मो वयमित्याहात्मानमेव सत्त्वं गमयति साधु
 ते यजमान देवतेत्याहाशिषमेवैतामा शास्ते यद्वयाद्योऽग्निः
 होतारमवृथा इत्यग्निर्नोभयतो यजमानं परि गृहीयात् प्रमायुः
 स्याद्यजमानदेवत्या वै जुहूर्भ्रातृव्यदेवत्योपभृत (५)

यद्वे इव ब्रूयाद्भ्रातृव्यमस्मै जनयेद्धृतवतीमध्वर्यो सूचमास्यस्वेत्या
 यजमानमेवैतेन वर्धयति देवायुवमित्याह देवान् ह्येषावति
 विश्ववारामित्याह विश्वः ह्येषावतीडामहै देवाः ईडेन्यान्नमस्यामं
 नमस्यान् यजाम यज्ञियानित्याह मनुष्या वा ईडेन्याः पितरो

नमस्यां देवा यज्ञियां देवतां एव तद्यथाभागं यजति॥ (५६)

विप्रानुमदित इत्याह चनास्मै होतोपभृद्देवतां एव त्रीणि च॥ [९]

त्रीं स्तृचाननु ब्रूयाद्राजन्त्यस्य त्रयो वा अन्ये राजन्त्यात्पुरुषा
ब्राह्मणो वैश्यः शूद्रस्तानेवास्मा अनुकान्करोति पञ्चदशानु
ब्रूयाद्राजन्त्यस्य पञ्चदशो वै राजन्त्यः स्व एवैनं स्तोमे प्रति
ष्ठापयति त्रिष्टुभा परि दध्यादिन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियकामः खलु
वै राजन्त्यो यजते त्रिष्टुभेवास्मा इन्द्रियं परि गृह्णाति यदि
कामयेत (५७)

ब्रह्मवर्चसमस्त्विति गायत्रिया परि दध्याद्ब्रह्मवर्चसं वै गायत्री
ब्रह्मवर्चसमेव भवति सप्तदशानु ब्रूयाद्वैश्यस्य सप्तदशो वै वैश्यः
स्व एवैनं स्तोमे प्रतिष्ठापयति जगत्या परि दध्याज्जागता वै
पशवः पशुकामः खलु वै वैश्यो यजते जगत्यैवास्मै पशून्परि
गृह्णात्येकविंशतिमनु ब्रूयात्प्रतिष्ठाकामस्यैकविंशः स्तोमानां
प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै (५८)

चतुर्विंशतिमनु ब्रूयाद्ब्रह्मवर्चसकामस्य चतुर्विंशत्यक्षरा
गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसङ्गायत्रियैवास्मै ब्रह्मवर्चसमव
रुन्धे त्रिंशतमनु ब्रूयादन्नकामस्य त्रिंशदक्षरा विराडन्न
विराड्विराजैवास्मा अन्नाद्यमव रुन्धे द्वात्रिंशतमनु ब्रूयात्प्रतिष्ठाकामस्य
द्वात्रिंशदक्षरानुष्टुगनुष्टुप्छन्दसां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै षट्त्रिंशतमनु
ब्रूयात्पशुकामस्य षट्त्रिंशदक्षरा बृहती बारहताः पशवो

बृहत्तैवास्मै पशून् (५९)

अव रुन्धे चतुश्चत्वारिंशत्तमनुं ब्रूयादिन्द्रियकामस्य
चतुश्चत्वारिंशदक्षरा त्रिष्टुगिन्द्रियं त्रिष्टुत्रिष्टुभैवास्मा इन्द्रियमव
रुन्धेऽष्टाचत्वारिंशत्तमनुं ब्रूयात्पशुकामस्याष्टाचत्वारिंशदक्षरा
जगती जागताः पशवो जगत्तैवास्मै पशून्व रुन्धे सर्वाणि
छन्दाः॑ स्यनुं ब्रूयाद्बहुयाजिनः सर्वाणि वा एतस्य छन्दाः॑ स्यवरुन्धानि
यो बहुयाज्यपरिमितमनुं ब्रूयादपरिमितस्यावरुद्धौ ॥ (६०)

कामयैतु प्रतिष्ठित्यै पशून्सप्तचत्वारिंशच्च ॥ [१०]

निर्वीतम्मनुष्याणाम्प्राचीनावीतम्पितृणामुपवीतं देवानामुप
व्ययते देवलक्ष्ममेव तत्कुरुते तिष्ठन्नन्वाह तिष्ठन् ह्याश्रुततरं वदति
तिष्ठन्नन्वाह सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्या आसीनो यजत्यस्मिन्नेव
लोके प्रति तिष्ठति यत्क्रौञ्चमन्वाहासुरं तद्यन्मन्द्रम्मानुषं तद्यदन्तरा
तत्सदेवमन्तरानूच्य सदेवत्वाय विद्वांसो वै (६१)

पुरा होतारोऽभूवन्तस्माद्विधृता अध्वानोऽभूवन्न पन्थानः
समरुक्षन्नन्तर्वेद्यन्यः पादो भवति बहिर्वेद्यन्योऽथान्वाहाध्वनां
विधृत्यै पथामसरोहायाथौ भूतं चैव भविष्यच्चाव रुद्धे-
ऽथो परिमितं चैवापरिमितं चाव रुद्धेऽथौ ग्राम्याश्चैव
पशूनाण्याश्चाव रुद्धेऽथौ (६२)

देवलोकं चैव मनुष्यलोकं चाभि जयति देवा वै

सामिधेनीरनूच्य यज्ञं नान्वपश्यन्त्स प्रजापतिस्तूष्णीमाधारमाधारयत्त
 वै देवा यज्ञमन्वपश्यन् यत्तूष्णीमाधारमाधारयति यज्ञस्यानुख्यात्या
 अथो सामिधेनीरेवाभ्यनक्तलूक्षो भवति य एवं वेदाथो
 तर्पयत्येवैनास्तृप्यति प्रजया पशुभिः (६३)

य एवं वेद यदेकयाधारयेदेकां प्रीणीयाद्यद्वाभ्यां द्वे
 प्रीणीयाद्यत्तिसृभिरति तद्वचयेन्मनसा धारयति मनसा
 ह्यनाप्तमाप्यते तिर्यश्चमा धारयत्यलम्बद्वारं वाक् मनश्चार्तीयेतामहं
 देवेभ्यो हव्यं वहामीति वागब्रवीदहं देवेभ्य इति मनस्तौ
 प्रजापतिम्प्रश्नमैतां सोऽब्रवीत् (६४)

प्रजापतिर्दृतीरेव त्वं मनसोऽसि यद्धि मनसा ध्यायति तद्वाचा
 वदतीति तत्खलु तुभ्यं न वाचा जुहवन्नित्यंब्रवीत् तस्मान्मनसा
 प्रजापतये जुहति मन इव हि प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्यै
 परिधीन्त्सम्माष्टि पुनात्येवैनात्रिर्मध्यमं त्रयो वै प्राणाः प्राणानेवाभि
 जयति त्रिर्दक्षिणार्ध्यं त्रयः (६५)

इमे लोका इमानेव लोकानभि जयति त्रिरुत्तरार्ध्यं त्रयो
 वै देवयानाः पन्थानस्तानेवाभि जयति त्रिरुप वाजयति त्रयो वै
 देवलोका देवलोकानेवाभि जयति द्वादश सम्पद्यन्ते द्वादश मासाः
 संवत्सरः संवत्सरमेव प्रीणात्यथो संवत्सरमेवास्मा उप दधाति
 सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्या आधारमा धारयति तिर इव (६६)

वै सुवर्गो लोकः सुवर्गमेवास्मै लोकम्प्र रोयत्यृजुमा
 घोरयत्यृजुरिव हि प्राणः सन्ततमा घोरयति प्राणानामन्नाद्यस्य
 सन्तत्या अथो रक्षसामपहत्यै यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति
 जिह्मं तस्या घोरयेत्प्राणमेवास्माञ्जिह्मं नयति ताजकप्र मीयते
 शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदाघार आत्मा ध्रुवा (६७)

आघारमाघार्य ध्रुवा९ समनक्त्यात्मन्नेव यज्ञस्य शिरः प्रति
 दधात्यग्निर्देवानां दूत आसीद्वैव्योऽसुराणान्तौ प्रजापतिम्प्रश्नमेता९
 स प्रजापतिर्ब्राह्मणमब्रवीदेतद्वि ब्रूहीत्या श्रावयेतीदं देवाः शृणुतेति
 वाव तदब्रवीदग्निर्देवो होतेति य एव देवानां तमवृणीत ततो
 देवाः (६८)

अभवन्परासुरा यस्यैवं विदुषः प्रवरम्प्रवृणते भवत्यात्मना
 परास्य भ्रातृव्यो भवति यद्ब्राह्मणश्चाब्राह्मणश्च प्रश्नमेयातां
 ब्राह्मणायाधिं ब्रूयाद्यद्ब्राह्मणायाध्याहात्मनेऽध्याह यद्ब्राह्मणम्पराहात्मनं
 पराह तस्माद्ब्राह्मणो न परोच्यः॥ (६९)

वा आरण्याश्चाव रुन्धेऽथो पशुभिः सोऽब्रवीदक्षिणार्ध्यन्नयं इव ध्रुवा देवाश्चत्वारि९शच्च॥-[११]

आयुष्ट आयुर्दा अग्न आ प्यायस्व सं तेऽव ते हेड उदुत्तमम्प्र
 णो देव्या नो दिवोऽग्नाविष्णू अग्नाविष्णू इमं मे वरुण तत्त्वा
 याम्युदु त्यं चित्रम्। अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्मानामूर्ध्वो
 विद्युतं वसानः। तस्य ज्येष्ठम्महिमानं वहन्तीरहिरण्यवर्णाः परि

यन्ति यद्हीः। सम् (७०)

अन्या यन्त्युपं यन्त्यन्याः समानमूर्वं नद्यः पृणन्ति।
तमू शुचिः शुचयो दीदिवाः समपां नपातं परि तस्थुरापः।
तमस्मेरा युवतयो युवानम्मर्मृज्यमानाः परि यन्त्यापः। स शुक्लेण
शिक्कना रेवदग्निर्दीदायानिध्मो घृतनिर्णिगप्सु। इन्द्रावरुणयोरुहः
सम्राजोरव आ वृणे। ता नो मृडात ईदृशौ। इन्द्रावरुणा
युवमध्वराय नः (७१)

विशे जनाय महि शर्म यच्छतम्। दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति
वयं जयेम पृतनासु दूढ्यः। आ नो मित्रावरुणा प्र बाहवा। त्वं
नो अग्ने वरुणस्य विद्वां देवस्य हेडोऽवं यासिसीष्ठाः। यजिष्ठो
वह्निमतमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत्। स त्वं नो
अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ। अव यक्ष्व नो
वरुणम् (७२)

रराणो वीहि मृडीकः सुहवो न एधि। प्रप्रायमग्निर्मरतस्य
शृण्वे वि यथ्सूर्यो न रोचते बृहद्वाः। अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ
दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः। प्र ते यक्षि प्र ते इयमि मन्म
भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु। धन्वन्निव प्रपा असि त्वमग्न इयक्ष्वे
पूरवे प्रत्न राजन्। (७३)

वि पाजसा वि ज्योतिषा। स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष

यातुधान्यः। उरुक्षयेषु दीद्यत्। त९ सुप्रतीक९ सुदृश९
 स्वश्चमविद्वा९सो विदुष्टर९ सपेम। स यक्षद्विधा वयुनानि विद्वान्म
 हव्यमग्निर्मृतेषु वोचत्। अ९होमुचै विवेष यन्मा वि न इन्द्रेन्द्र
 क्षत्रमिन्द्रियाणि शतक्रतोऽनु ते दायि (७४)

युहीः समध्वराय नो वरुण९ राज९ श्वतुश्चत्वारि९शच्च॥ [१२]

[समिधश्चक्षुषी प्रजापतिराज्यं देवस्य स्फ्यम्रह्मवादिनोऽद्विरग्रेभ्यो मनुः पृथिव्याः पशवोऽग्नीधे देवा
 वै यज्ञस्य युक्ष्वोशन्तस्त्वा द्वादश]

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>